

GARDEROBDAGI ZAMONAVIYLIK BELGISI

Nosirova Dilafruxxon Akbarovana
Farg'ona shahar 1-son politexnikumi
“Tikuvchilik fanlari” o'qituvchisi

Annotasiya: Ushbu maqolada moda olamiga eskirmas buyum sifatida kirib kelgan galstukning tarixi, erkaklar modasi xilma-xilligiga va erkinligiga qat'iy nazar erkaklar kostyumining asosiy bezagi ekanligi, galstukni qanday tanlanishi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Qadimiy Rim, galstuk, bo'yin ro'moli, avangard, Teofil Gote “Romantizm, latsk, kostyum, garderob, ziyolilik belgisi.

Ko'pchilikka ayonki, har qanday ishbilarmon kishining sipo ko'rinishini uning did bilan kiyinishi belgilaydi. Albatta, har ishbilarmon ko'ylagiga mos tanlangan galstuk yoki bo'yinbog' atrofdagilar e'tiborini tortishini yaxshi biladi. Hatto G'arbda “Sifatli galstuk har qanday maqtovdan yuqori” degan ibora ham mavjud.

Moda olamiga eskirmas buyum sifatida kirib kelgan galstukning tarixi 300 yildan oshadi.

Galstuk yoki bo'yin ro'moli Qadimiy Rimda paydo bo'lgan. Rim legionerlari uni bo'ynini isitish uchun kiyishgan.

1600-yillarda Avstriya-Vengriya urushida g'alaba qozongan xorvatlar Parijga yurish qilishganda, ular bo'ynidagi yorqin rangli ro'molcha qirol Lyudovik XIV ning e'tiborini tortadi. Qirol ham shu zahoti bo'yniga ro'molcha tashlab oladi va shu-shu matoli bo'yinbog'lar rusum bilan boshlaydi

Bo'yin ro'molini Yevropada XVII asrni o'rtasida kiyishadigan bo'ldi. Barokko badiiy uslubi davrida dabdaba kostyumlar, katta pariklar kiyishgan, bo'yin ro'mol esa yoqani o'rniga bo'lgan. Uni bo'yniga aylana o'rab oldida bantga bog'lashgan. XVII asrni 70-yy. bo'yin ro'molni bir necha tor bantga bog'lab, to'r uchlarini jjustokorni (kaftan) ustiga chiqarishardi.

90-yy. *a-la-Steinquerk* paydo bo'ldi. Uni bo'yinga aylanasiga o'rab, uchlarini jyuustkorni uchinni izmasiga kirgizishardi. Galstuk atamasi 1692y. Steyinkerkdagi (SHteyinkirxe) jang bilan bog'liq, u yerda frantsuz askarlari inglizlarni ustidan g'alaba qozongan. “Xech qanday jangdan keyin qilinmagan marosim bilan Parij saroyida va barcha qirollikda g'alaba nishonlangan... Bu davrda erkaklar qiyin bog'lanadigan to'r galstuklar kiyishgan. Jang oldidan askarlar tez kiyinib, galstuklarini pala-partish bog'lashgan. Ayollar o'z liboslari uchun uni namuna sifatida olishgan”

“Galstuk” so'zi ehtimol golland tilidan tadbiiq etilgan va keyin nemis so'zi o'rniga keldi (*Hals* – bo'yin, *Tuch* - ro'mol). “*Kravat*” va “galstuk” atamasi ko'p xorij

tillarda saqlangan. Frantsuzcha - *cravate*, polyakcha – *krawate*. Rus kostyumida Petr I ni reformalaridan so'ng kirgan. U davrda uni *galstuk*, *galshtuk* va hattoki *gauzduk* deb atashgan.

XVIII asrda bo'yin ro'molni o'rniga qora lenta-*soliter* kirdi. Uni parikni orqasiga mahkamlab, bo'yinni urashardi va oldida bant bog'lashardi. Ba'zan lentaga yupqa to'rdan qo'yima burma taqishardi.

1789 yilda Frantsiyada inqilob va Direktoriya davrida kostyum ko'pincha g'ayriodatiy bo'lgan. Olifta-aslzodalar oq matodan yoki dokadan bo'yin ro'molni turli tumon usulda bog'lashardi. Uni har doim yangicha bog'lash bashang hisoblanardi. Aslzoda erkak galstukni kuniga uch marta almashtirishi lozim edi.

1812- yildagi urushdan so'ng modada *col russe* galstuk ommabop bo'ldi.

Shundan keyin erkaklar ijtimoiy holi faqat kostyumining sifati bo'yicha farqlanadigan bo'ldi. Yarqiragan, ser bezakli libos kiyish kelishmagan qiliq deb hisoblanardi. Qanchalik darajada erkaklar kostyumi oddiy bo'lsa, shunchalik galstukka ko'p e'tibor berilardi. Hattoki galstukni bog'lash san'atiga bag'ishlangan o'quv qo'llanmalar bo'lgan. O'quv kursi 15 darsdan iborat bo'lib, galstukni bog'lash 32 usulini tavsiya etgan. SHunday o'quv qo'llanmani mualliflaridan biri Onore Balzak bo'lgan edi. Qo'llanmani tavsiyalariga binoan erkakning o'ziga xosligi galstuk tanlashda va uni bog'lashda bilinardi. Maslan, zakovatning galstugi zo'r mahorat bilan bog'lanishi lozim edi, tor fikrli kishining fantaziyasi yo'qligini galstuk bog'lashidan ko'rish mumkin edi.

Romantizm davri galstuk tarixida izsiz qolmadi. "Keng duxoba qaytarmali jaketning xurpaygan bantli enli galstuk astoyidl o'ylangan kostyumni qo'shimchasi bo'lgan. U xech qanday oq dog'ni, ich kiyimni ko'rsatmaydi – bu romantizmni oliy zeboligidir" (Teofil Gote "Romantizm tarixi").

Romantiklar ko'ylak va oq yoqaliarini sotuvchilarning ramzi deb masqara qilishardi. Galstuk qiya bichilgan gazlama bo'lagi yoki diagonali bo'yicha taxlangan ro'mol bo'lgan. Keng tomoni bo'yinni urardi, uchlari esa oldida har xil usulda bog'lanardi: sharq didida, a-lya-Bayron yoki o'z fantaziyasiga binoan.

XIX asrni 50 yy. yumshoq sharfni o'rniga oxorlangan astarli galstuklar keldi, u orqasida tugmalanardi, odida esa katta yassi bant tikilardi. 50 yy. ikkinchi yarmida plastron kiyishgan – manishkaning tepasini berkitadigan keng yumshoq galstuk. Uni sidirg'a yoki naqshli gazlamadan qilishardi va dur yoki qimmatbaho toshli tug'nog'ich yoki kameya bilan qiyishardi. Plastronni syurtuk yoki pidjak bilan kiyishardi. Yozda fulyar yoki batistdan rangli galstuklarni erkin tugun yoki bantga bog'lashardi. Kechki kostyum-frakga oq batistdan yoki dokadan galstuk kiyishgan. Smokingga qora galstuk mansub edi.

XIX asr 70 yy. “arzon dabdabalik” paydo bo‘ldi – tugmalanadigan oxorlangan yoqa va manjetlar. Bu davrda tayyor (bog‘langan) galstuk va taxlamali plastron va bantga yoki dengiz tuguniga bog‘langan uzun sharflar ommabop bo‘ldi.

XX asr boshida galstuk uchun sir yoki nimkimmatbaho toshlar bilan bezatilgan qisqichlar modaga kirdi. Ko‘pincha, taqa, ayolning boshi, silizatsiyalangan gul shaklida qisqichlar moda bo‘ldi.

1904 yilda Milan sahnasida “CHio-CHio-San” operasi qo‘yilgandi, uning avvalgi nomi “Madam-Baterflyay”, “Madam-kapalak” bo‘lgani bois orkestrantlar galstuklari kapalakni eslatadigan original shaklda qilingandi. SHu vaqtdan boshlab “kapalak-galstuk” bashang kostyumda odat bo‘ldi. Yarqiragan yirik “kapalak-galstuk” yoshlar avangard libosida moda elementi bo‘ldi. Bu galstukni ayollar ham kiyishardi, u kostyumga odmiylikni baxsh etadi.

30 yy. jun garus yoki sutaj tasmasidan to‘qilgan galstuklar moda bo‘lgan.

Xozir ham erkaklar modasi xilma-xilligiga va erkinligiga qat’iy nazar erkaklar kostyumining asosiy bezagi sifatida galstuk qoldi. Harbiy forma kiyimida tayyor shakllangan tugunli orqasida tugmalanadigan galstuk-*regat* qo‘llanadi.

Galstuk- erkaklar modasini darakchisidir. U ko‘lakning yoqasini kattaligini, burchagini, pidjak yelkasining enini, yoqa va latskanini enini, bel sathini, tugmalarni sonini va joylanishini, pidjak va shimni enini, poyafzal shaklini belgilaydi.

Galstuk hozir ham rasmiy kiyim belgisidir. Ba’zi rasmiy marosimlar o‘tkazilganda galstuk kiyish marosimni rasmiyligini bildiradi, galstuksiz marosim o‘tqaziladigan bo‘lsa, erkinlik beriladi.

Galstuk yalang‘och bo‘yinga kiyilib va oldida erkin osilib tursa – beparvolikni ko‘rsatadi. Bu libosda ishbilarmon uslubiga mos kelmaydigan o‘ziga xos avangarddir.

XX asr ikkinchi yarmidan galstuk ayollar garderobida ham qo‘llanadigan bo‘ldi. Ular rangba-rang matolaridan qilinib, erkakcha tugunga bog‘lanadi. Ayniqsa ishbilarmon ayollarning rasmiy kiyimda galstuk keng qo‘llanadi.

Turli rangdagi ko‘ylak va kostyumga to‘g‘ri keluvchi 2-3 xil galstuk tanlay olsangiz, sipolik uchun shuning o‘zi kifoya. Ayniqsa, to‘q ko‘k va qora rangdagi galstuklar har qanday kiyimga mos tushadi. Hatto jinsi kiyimlar bilan ham galstuk taqsa bo‘ladi, faqat buning uchun kostyumni to‘g‘ri tanlay bilish lozim.

Xullas o‘z didingizga mos galstuk tanlashda adashmang.

Bugungi kunda galstuk ziyolilik belgisi hisoblanadi. Galstukning tabiiy matolardan tayyorlangan turi, ayniqsa, qo‘lda to‘qilgani, Italiya mahsuloti dunyoda yuqori baholanadi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Hasanboeva G.K., Shomansurova M., Maxsus kompozitsiya – T. : Yangi asr avlodi, 2007
2. Libos dizayni fani bo‘yicha ma’ruza matn prof. Hasanboeva G.K. Toshkent-2011